

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-51>

УДК 351:378:330.3:341

МЕХАНІЗМИ ТА МОДЕЛІ ВИХОДУ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК ОСВІТНІХ ПОСЛУГ. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

MECHANISMS AND MODELS OF ENTERING THE EUROPEAN MARKET OF EDUCATIONAL SERVICES. PROSPECTIVE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT

Фурманенко Ігор Русланович

аспірант інституту міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8354-4705>

Furmanenko Ihor

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Наукова стаття присвячена питанням механізмів та моделей виходу на європейський ринок освітніх послуг та перспективам розвитку таких послуг. У статті зазначено, що українська сфера освітніх послуг може бути ефективною у разі оновлення освіти з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти у широкому соціально-економічному контексті. Досліджено, що соціально-економічна динаміка та цивілізаційне майбутнє України залежить від розвитку освіти та економіки знань, тож вивчення та узагальнення характерних ознак та особливостей, механізмів формування системи економіки знань, а також її впливу на суспільне виробництво, враховуючи процеси глобалізації, є дуже важливим. Визначено, що підготовка кадрів, забезпечення політичної і соціальної стабільності, розвиток інститутів цивільного суспільства та зміцнення безпеки громадян і держави є результатом ефективною та добре організованою освітою на нормативному та фінансовому рівні як в державі, так і за її межами. Зроблено проміжний висновок, що освіта займає особливе місце в економіці країни, вона повинна постійно моніторитись, її ефективність має оцінюватись, а рост спрямовуватись на державному стратегічному рівні, а розвиток інтелектуального потенціалу – це продукт системи освіти, що нарощує нові знання, забезпечує інноваційно-технологічне вдосконалення виробництва, забезпечує економічне зростання. Проаналізовано, що функціями освіти є відтворення людського потенціалу національної економіки; розвиток людського потенціалу, прискорення соціально-економічного розвитку суспільства; а ринок освітніх послуг – це величезний сектор, що стрімко розвивається та охоплює широкий спектр пропозицій у визначеній сфері. У науковій статті визначено, що механізмом, який стимулюватиме розвиток ринку освітніх послуг у найближчому майбутньому, є зростання кількості студентів у вищих навчальних закладах. Констатовано попит на підвищення цифрової грамотності, адже зважаючи на швидкі темпи технологічних змін, роботодавці все частіше шукають працівників із відповідними навичками, аби на гідному рівні конкурувати на ринку праці. Підсумовано, що кількість віртуальних шкіл підвищується та диктує нові правила на ринку освітніх послуг, тож зусилля держави мають бути зосереджені на підвищенні якості освіти, забезпечення відповідності освітніх послуг вимогам міжнародних ринків.

Ключові слова: освітня послуга, міжнародний ринок, віртуальні школи, EdTech платформи, міжнародний досвід розвитку освітніх послуг.

The scientific article is devoted to the issues of mechanisms and models of entering the European market of educational services and prospects for the development of such services. The article states that the Ukrainian sphere of educational services can be effective in case of renewal of education taking into account the current world trends in the development of education in a broad socio-economic context. It has been studied that the socio-economic dynamics and the civilizational future of Ukraine depends on the development of education and the knowledge economy, so the study and generalization of the characteristic features and features, the mechanisms of the formation of the knowledge economy system, as well as its impact on social production, taking into account the processes of globalization, is very important. It was determined that the training of personnel, ensuring political and social stability, development of civil society institutions and strengthening the security of citizens and the state are the result of effective and well-organized education at the regulatory and financial level both in the state and beyond. An interim conclusion was made that education occupies a special place in the country's economy, it should be

constantly monitored, its effectiveness should be evaluated, and growth should be directed at the state strategic level, and the development of intellectual potential is a product of the education system, which builds up new knowledge, provides innovative and technological improvement of production, ensures economic growth. It was analyzed that the functions of education are reproduction of the human potential of the national economy; development of human potential, acceleration of socio-economic development of society; and the educational services market is a huge sector that is rapidly developing and covers a wide range of offers in a given field. The scientific article determined that the mechanism that will stimulate the development of the market of educational services in the near future is the growth of the number of students in higher educational institutions. The demand for increasing digital literacy has been established, because given the rapid pace of technological changes, employers are increasingly looking for employees with the appropriate skills to compete at a decent level in the labor market. It was concluded that the number of virtual schools is increasing and dictating new rules on the market of educational services, so the efforts of the state should be focused on improving the quality of education, ensuring compliance of educational services with the requirements of international markets.

Keywords: educational service, international market, virtual schools, EdTech platforms, international experience in the development of educational services.

Постановка проблеми. Сучасна система вищої освіти, що повною мірою відповідає вимогам часу, є одним з найголовніших чинників зростання якості людського капіталу, генератором нових ідей, запорукою динамічного розвитку економіки і суспільства в цілому. Для того, щоб українська сфера освітніх послуг по-справжньому ефективно виконувала ці важливі завдання, необхідне оновлення освіти з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти у широкому соціально-економічному контексті.

Важливо, що соціально-економічна динаміка та цивілізаційне майбутнє України залежить від розвитку освіти та економіки знань, тож вивчення та узагальнення характерних ознак та особливостей, механізмів формування системи економіки знань, а також її впливу на суспільне виробництво, враховуючи процеси глобалізації, є дуже важливим. Використання інтелекту та наукових знань під час планування та стратегування стійкого економічного зростання є підставою концентрації уваги науковців у контексті визначення як гаранту розбудови конкурентної економіки, задоволення зростаючих потреб як людини, так і держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань розвитку освітніх послуг на міжнародному ринку займалися такі науковці як: Біліченко С., Варналій З., Каленюк І., Цимбал Л., Холявко Н., Бандур С. та інші.

Метою наукової статті є дослідження механізмів та моделей виходу на європейський ринок освітніх послуг, практики їх реалізації та перспективних напрямків розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка кадрів, забезпечення політичної і соціальної стабільності, розвиток інститутів цивільного суспільства та зміцнення безпеки громадян і держави є результатом

ефективної та добре організованої освіти на нормативному та фінансовому рівні як в державі, так і за її межами.

Освітня послуга та освіта загалом є одним із таких чинників розвитку держави, адже її багатоаспектність зумовлена функціями, що реалізуються у відносинах суспільства й економіки. Освіта займає особливе місце в економіці країни, вона повинна постійно моніторитись, її ефективність має оцінюватись, а ріст спрямовуватись на державному стратегічному рівні [1, с. 55–57].

Розвиток інтелектуального потенціалу – це продукт системи освіти, що нарощує нові знання, забезпечує інноваційно-технологічне вдосконалення виробництва, забезпечує економічне зростання. Функціями освіти є відтворення людського потенціалу національної економіки; розвиток людського потенціалу, прискорення соціально-економічного розвитку суспільства [2, с. 60–65].

Ринок освітніх послуг – це величезний сектор, що стрімко розвивається та охоплює широкий спектр пропозицій, починаючи від традиційного навчання у класі до інноваційних цифрових рішень у навчанні. Останніми роками він значно розширився завдяки таким факторам як зростання попиту на вищу освіту, попит на навчання впродовж життя та активне впровадження навчальних платформ з використанням сучасних технологій, а електронне навчання є одним із найважливіших трендів освітньої індустрії у 2024 році (світовий ринок електронного навчання у 2022 році оцінювався у 332,6 мільярда доларів США, а до 2030 року очікується, що він досягне 686,9 мільярда доларів США при середньорічному темпі зростання (CAGR) на 9,1%) [3].

Вища освіта – це один із ключових сегментів ринку освітніх послуг, адже університети та коледжі в усьому світі стикаються з дедалі

більшим тиском щодо надання високоякісної та доступної освіти, яка б задовольнила потреби різних студентів. Щоб вирішити цю проблему, багато навчальних закладів інвестують в онлайн- та гібридні навчальні програми, а також пропонують спеціалізовані курси в таких затребуваних сферах як технології, бізнес і охорона здоров'я.

Початкові та середні школи – це другий сегмент освітнього ринку, адже у цій сфері все більше уваги приділяється персоналізованому та адаптивному навчанню, де використовується техніка адаптації досвіду навчання до індивідуальних потреб кожного учня. Крім того, зростає попит на додаткові освітні послуги, такі як репетиторство, підготовка до іспитів та позакласні заходи, оскільки батьки та учні прагнуть покращити академічну успішність і отримати конкурентну перевагу.

Корпоративне навчання та професійний розвиток також є значною частиною ринку освітніх послуг. Оскільки організації прагнуть підвищити кваліфікацію або здійснити перекваліфікацію своїх працівників, аби залишатися конкурентоспроможними у бізнес-середовищі, що швидко змінюється, попит на високоякісні навчальні програми (як офлайн, так і онлайн), стрімко зростає. Це призвело до появи різноманітних провайдерів освіти, від великих корпоративних університетів до спеціалізованих навчальних фірм.

Механізмом, який стимулюватиме розвиток ринку освітніх послуг у найближчому майбутньому, є зростання кількості студентів у вищих навчальних закладах. За даними Агентства статистики вищої освіти (HESA) у 2020–2021 роках 2 751 865 осіб вступили до вищих навчальних закладів, що на 9% більше порівняно з 2019–2020 роками (кількість студентів зросла на 8%, аспірантів – на 16%) [4].

Ефективною моделлю у сфері надання освітніх послуг є широке застосування «перевернутого класу» як перегляд лекційних матеріалів або навчальних відео вдома перед тим, як прийти на урок. У класі ж під керівництвом педагога проводяться інтерактивні бесіди, лабораторні роботи, практичні дослідження, індивідуальні консультації. «Перевернутий клас» дозволяє дітям готуватися до уроків у власному комфортному для них темпі та ставити вчителю конкретні запитання щодо пройденого матеріалу (Каліфорнійський університет, Університет Клемсона, Бостонський університет, Гарвардський університет, Університет Мічигану тощо) [4].

EdTech платформи – це механізми, призначені для вдосконалення процесу викладання та навчання шляхом їх інтеграції в освітній сектор. Edtech охоплює різні рівні освіти, включаючи дошкільну, початкову та середню, професійне навчання після середньої школи та корпоративну підготовку працівників. Пандемія COVID-19, яка значно вплинула на ринок освітніх послуг, між іншим, прискорила впровадження дистанційного навчання та віртуальних класів. Як наслідок, кількість EdTech компаній, що пропонують платформи для онлайн-курсів, інструменти для відеоконференцій і цифровий контент, значно зросла, оскільки і навчальні заклади, і їх учні прагнуть адаптуватися до нової реальності.

Засобами навчання в рамках освітніх технологічних платформ є планшети, інтерактивні дошки, інструменти оцінювання на основі програмного забезпечення, навчання з використанням ігор та віртуальної реальності. Втім, через недостатній рівень цифрової грамотності вчителів, а також внаслідок побоювань щодо збереження конфіденційності даних і можливості кібершахрайства, можливі проблеми з розвитком Edtech на ринку освітніх послуг у довгостроковій перспективі.

Ще одна тенденція, яка наразі трансформує індустрію освіти, – попит на підвищення цифрової грамотності. Зважаючи на швидкі темпи технологічних змін, роботодавці все частіше шукають працівників із відповідними навичками, аби на гідному рівні конкурувати на ринку праці. Як наслідок, зростає попит на курси програмування та інші спеціалізовані навчальні програми. А трендом на ринку освітніх послуг також є збільшення кількості чартерних, віртуальних шкіл і домашнього навчання.

Кількість віртуальних шкіл (освітні заклади, в яких педагогічний процес і навчання здійснюються через інтернет) також суттєво зросла під час пандемії, і очікується, що вони й надалі відіграватимуть важливу роль у системі освіти [3]. Зворотною стороною цієї тенденції є зниження кількості дітей у державних школах. Під час пандемії відбувся перехід до релігійних чи інших приватних шкіл, домашнього навчання, віртуальних, чартерних шкіл чи інших альтернативних варіантів, і хоча деякі учні повернулися до державних освітніх закладів після карантину, більше, ніж очікувалося, залишаються в новому освітньому середовищі.

Цій тенденції також сприяє невдоволення батьків рівнем державної освіти.

На це є багато різних причин, серед яких низькі результати тестів, надмірне навантаження, політичні переконання, проблеми з поведінкою, переживання за безпеку дітей, занепокоєння щодо їх психічного здоров'я та емоційного благополуччя тощо.

Досвід країн, які врахували тенденції розвитку освітніх послуг при реформуванні власних систем навчання стверджує про такі реформи. Уряд Сінгапуру визнав важливість навчання для стимулювання економічного зростання та соціального розвитку. У результаті він запровадили різноманітні заходи, спрямовані на покращення якості викладання, підвищення актуальності навчальних програм та сприянню навчанню впродовж життя [4]. Ці реформи включали запровадження методу «Навчай менше – дізнавайся більше», який ґрунтується на глибокому навчанні та критичному мисленні з акцентом на науковій, технологічній, інженерній та математичній освіті [5]. Метою таких ініціатив було прищеплення сінгапурським студентам навичок та знань, необхідні для досягнення успіху в умовах ринкової економіки. Результати освітніх реформ у Сінгапурі були вражаючими. Країна постійно демонструє високі показники під час проведення міжнародних оцінювань, наприклад, у Програмі міжнародного оцінювання учнів, демонструючи високу успішність школярів з таких предметів як математика та природничі науки [6]. Крім того, освітня система Сінгапуру відома своїм принципом рівності, що забезпечує рівний доступ до високоякісної освіти студентам з різних соціально-економічних верств населення.

Підхід Фінляндії до реформування освіти базується на засадах справедливості, професіоналізмі викладачів і цілісному погляді на навчання в цілому. Уряд країни наголошує на ключовій ролі якісних програм для підготовки вчителів, методів спільного навчання та освітньому підході, орієнтованому на студента [7]. Освітня політика Фінляндії ґрунтується на забезпеченні рівних можливостей для отримання освіти для всіх громадян, незалежно від їхнього соціально-економічного походження. Результати освітніх реформ у Фінляндії також були визначними – країна стабільно посідає високі позиції в міжнародних оцінюваннях і досягла значного рівня рівності в освіті. Успіх Фінляндії пояснюється її зосередженістю на комплексних шкільних реформах, справедливим розподілом ресурсів і культурою освіти, яка ставить в пріоритет навчання та підтримує вчителів.

Важливим також є вивчення досвіду країн, що розвиваються. Такі держави стикаються з унікальними викликами та можливостями, оскільки прагнуть адаптувати свої системи освіти до вимог міжнародного ринку. На основі аналізу їх практик ми можемо отримати уявлення про конкретні проблеми, з якими вони стикаються на цьому шляху, і заходи, яких вони вживають для їх подолання. Зокрема, Індія, яка за останні роки пережила швидке економічне зростання та розвиток технологічного прогресу, інтегрується у світову економіку, то стикається з проблемою забезпечення якісної освіти для свого великого та різноманітного за своїм складом населення. Країна визнала важливість освіти для стимулювання економічного розвитку та запровадила низку реформ для покращення доступу до освіти, її якості та відповідності. Однак такі проблеми як нерозвинута освітня інфраструктура, високі показники відрахувань тих, хто навчається, та брак кваліфікованих викладачів, залишаються [8].

Країни Східної Африки намагаються адаптувати свою систему навчання до вимог міжнародного ринку освітніх послуг, при цьому стикаються з такими проблемами як обмежені ресурси, невідповідна інфраструктура та нерівність у доступі до освіти між міськими та сільськими районами [9]. Зокрема, Кенія скористалася можливостями, які відкриває глобалізація, зокрема, в інформаційно-комунікаційних технологіях (спостерігається зростання інфраструктури ІКТ та запровадження таких ініціатив як Програма цифрової грамотності, спрямованої на надання учням початкової школи доступу до цифрових навчальних ресурсів). Ці зусилля спрямовані на те, щоб розвинути у кенійських дітей навички, необхідні для їх участі у глобальній цифровій економіці [10].

В Україні ефекти від реформаційних змін у системі вищої освіти доцільно оцінювати тільки після проходження певного часового періоду – часовий лаг у таких питаннях пояснюється необхідністю періоду для адаптації та пристосування суб'єктів системи до фінансових новацій і, відповідно, налагодження дієвих механізмів функціонування, прогнозування та планування в змінених умовах [11, с. 84–90; 12, с. 10–15].

Висновки. Проведені дослідження наочно демонструють, що країни, які враховують вимоги і виклики глобалізації, можуть запровадити ефективні освітні реформи та заходи для вдосконалення своїх систем навчання.

Деякі країни ставлять акцент на освітній політиці, на якісному викладанні, затвердженні сучасних навчальних програм, урахуванню принципів справедливості та рівності тих, хто навчається, та цілісному підході до освіти (Сінгапур, Фінляндія).

На території України наявні міжнародні фонди зарубіжних країн, що також як фінансують так і регулюють у своїй частині освітні послуги через власні програми тощо.

Вищі навчальні заклади України протягом останніх більш ніж двох десятиріч регулярно постають перед з проблемою недостатнього фінансування, що пояснюється значною їх прив'язаністю до державного фінансування та порівняно низькою диверсифікованістю

фінансових джерел. Особливо актуалізувалась необхідність переходу від історично усталених, традиційних підходів до фінансування вищої освіти та науки до сучасних методик і джерел. На загальнодержавному рівні в цьому напрямку робляться певні кроки, що нерідко супроводжуються безсистемністю, недостатньою науковою обґрунтованістю, неузгодженістю з вітчизняними реаліями та непослідовністю.

Рівень якості освітніх послуг в Україні не завжди відповідає вимогам економічної безпеки, тож зусилля держави мають бути зосереджені на підвищенні якості освіти, забезпечення відповідності освітніх послуг вимогам ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біліченко С. П. Якість вищої освіти в Україні – наближення до Європейських стандартів / Проблеми та перспективи розвитку національних економік в сучасних умовах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Збірник наукових праць. м. Вінниця, 9 квітня 2013 р. Тернопіль : Крок. 2013. С. 55–57.
2. Варналій З. С. Роль економіки знань у розвитку національної інноваційної системи. *Наука і бізнес. Економіка знань*. І міжн. наук.-практ. форум. Тези доповідей форуму. Дніпро, 2015. С. 60–65.
3. Shmidt S. Major Education Industry Trends to Watch in 2024. URL: <https://blog.marketresearch.com/4-major-education-industry-trends-to-watch>
4. Educational Service Market Report 2024. URL: <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/educational-services-global-market-report>
5. Seng A. G. Unpacking Singapore's knowledge economy: A case study of Singapore's education reforms. *Asia Pacific Education Review*, 2019, 20(2), 185–193. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12564-019-09582-6>
6. Lee J. C.-K. Educational reforms in Singapore to meet the challenges of the future. *International Journal of Educational Development*, 2018, 58, 24–32. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2017.08.007>
7. OECD. PISA 2018 results (Volume I): What students know and can do. 2018. URL: <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results-volume-i-5f07c753-en.htm>
8. Muralidharan K., Singh A. Improving public education in developing countries: Evidence, knowledge gaps, and policy implications. *Journal of Economic Perspectives*, 2018, 34(3), 39–64. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.34.3.39>
9. Mungai D., Koseki K. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for implementing Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable education and promote lifelong learning opportunities for all. Kenya Country Report. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366198>
10. Government of Kenya. Digital Literacy Program. URL: <https://www.dlp.co.ke/>
11. Холявко Н. І. Фінансові аспекти впливу сектору вищої освіти на процеси формування інформаційної економіки. *Фінансові дослідження*. 2017. № 1 (2). С. 84–90.
12. Бандур С.І. Система пріоритетів державної політики зайнятості в парадигмі формування інноваційної моделі розвитку економіки України. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2008. № 1. С. 10–15.

REFERENCES:

1. Bilichenko S. P. (2013) Yakist vyshchoi osvity v Ukraini – nablyzhennia do Yevropeyskykh standartiv [The quality of higher education in Ukraine is approaching European standards]. *Problemy ta perspektyvy rozvytku natsionalnykh ekonomik v suchasnykh umovakh – Problems and prospects of the development of national economies in modern conditions*. Materialy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu. Zbirnyk naukovykh prats. (Vinnytsia, 9 kvitnia 2013). Ternopil: Krok, 55–57. [in Ukrainian]
2. Varnalii Z. S. (2015) Rol ekonomiky znan u rozvytku natsionalnoi innovatsiinoi systemy [The role of the knowledge economy in the development of the national innovation system]. *Nauka i biznes. Ekonomika*

znan – Science and business. *Economy of knowledge*. I mizhn. nauk.-prakt. forum. Tezy dopovidei foruma. Dnipro, 60–65. [in Ukrainian]

3. Shmidt S. (2024) Major Education Industry Trends to Watch in 2024. Available at: <https://blog.marketresearch.com/4-major-education-industry-trends-to-watch>

4. Educational Service Market Report (2024). Available at: <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/educational-services-global-market-report>

5. Seng A. G. (2019) Unpacking Singapore's knowledge economy: A case study of Singapore's education reforms. *Asia Pacific Education Review*, 20(2), 185–193. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12564-019-09582-6>

6. Lee J. C.-K. (2018) Educational reforms in Singapore to meet the challenges of the future. *International Journal of Educational Development*, 58, 24–32. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2017.08.007>

7. OECD. PISA 2018 results (2018). What students know and can do. Available at: <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results-volume-i-5f07c753-en.htm>

8. Muralidharan K., Singh A. (2018) Improving public education in developing countries: Evidence, knowledge gaps, and policy implications. *Journal of Economic Perspectives*, 34(3), 39–64. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.34.3.39>

9. Mungai D., Koseki K. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for implementing Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable education and promote lifelong learning opportunities for all. Kenya Country Report. Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366198>

10. Government of Kenya. Digital Literacy Program. Available at: <https://www.dlp.co.ke/>

11. Kholiavko N. I. (2017) Finansovi aspekty vplyvu sektoru vyshchoi osvity na protsesy formuvannia informat-siinoi ekonomiky [Financial aspects of the influence of the higher education sector on the processes of formation of the information economy]. *Finansovi doslidzhennia – Financial research*, 1 (2), 84–90. [in Ukrainian]

12. Bandur S. I. (2008) Systema priorytetiv derzhavnoi pol ityky zainiatosti v paradyhmi formuvannia innovat-siinoi modeli rozvytku ekonomiky Ukrainy [The system of priorities of the state employment policy in the paradigm of the formation of an innovative model of the development of the economy of Ukraine]. *Rynok pratsi ta zainiatist naseleennia – Labor market and population employment*, 1, 10–15. [in Ukrainian]